

Mellékletek:

Orci József „Egy égbebámuló” című kötete,
verseivel és rajzaival, 2018

Előjáróban emlékeztetni szükséges arra, hogy a Tisztelt Értéktár Bizottság korábban már több javaslatban találkozott érintőlegesen Orci Tanár Úr munkásságának egy-egy momentumával (pl.: Útmenti keresztjeink; A gyóni katolikusok Mária kegyhelye; Az „Örökségünk” című sorozat kötetei; Kossuth László síremléke). Nyilvánvaló azonban, hogy ezek jelentősége egyenként, de összesen is eltörpül életművében.

Ha majd egykoron summázat készül városunk legnagyobb alkotóiról, akkor Orci József (1944-2024) helye bizonyosan a legelső sorban lesz. Már életében is így volt, ám egész lényével, létezésével, minden zsigerével háritotta ennek nemcsak a kimondását, de még a fölvetését is, mert „nem a nagy hírnévre vágyók közé tartozott”. (Versben: „mint’ az ’ki jóknál nem jobb ám / nem is rosszabb a rosszaknál / talán csak kíváncsi, esetlen... / - - így ítélem magam’.)

1944. április 19-én született Albertfalván, és a 81. életévében, 2024. december 21-én ért földi pályája végére. Haláláról a Magyar Nemzet a következőképpen tájékoztatta a nagynyilvánosságot:

„Orci József képzőművész, költő december 21-én, otthonában csendesen elhunyt. Jelentős életművet teremtett festőként, íróként, fotóművészként.

Tanulmányait a budapesti piarista gimnázium után a Pécsi Tanárképző Főiskolán, majd a Képzőművészeti Főiskolán végezte. Eredeti nevén Majancsik, majd Orci néven alkotott. A 70-es években részt vett az akkori Népművelési Intézet Komplex művészeti nevelési kísérletében. Tatárszentgyörgyi tanári éveit családijával Dabason telepedett le, ahol a város megbecsülte alkotótehetségét. Sajátos festői stílusa Klee, Bálint Endre, Kondor Béla, Szalay Lajos és Dóczi László művészetével rokon. Több kiállítása volt a Nagy István képzőművész csoport tagjaként és egyénileg. Verskötete „Egy égbebámuló” címmel 2018-ban jelent meg. Vidéki értelmiségi létében öntörvényű autonóm személynek ismerték. Művészeti elemzői, barátai elismerésre méltó, nagy alkotónak tartják.

Felesége, két gyermeke és unokája gyászolja. Temetése szűk családi körben lesz.”

Érdemes pontosítani városi kitüntetéseit: Dabas Kultúrájáért Karacsné Takács Éva-díj (2007); Pro Urbe Dabas-díj (2014).

2007-ben a díjátadásról tudósító Kapui Ágota, a Dabasi Újság főszerkesztője így jellemezte őt:

„Orci József ismert és elismert egyénisége a dabasi kulturális és közéletnek. Ő az a „csodabogár”, akit cselekedeteiben és művészi látásmódjában a Szent Ferenc-i példa és a krisztusi jóembség vezérel. Nemzetszeretete és embertársaival való törődése ezen az estén is megmutatkozott, amikor roppant szerényen, de magától értetődő természetességgel felajánlotta a díjjal járó összeget a moldvai csángó magyar gyermekek tanítási költségeinek fedezésére. Orci József nem a külsőségek embere, hanem igazi művészként, érzékeny alkotóként a lélek és a szellem rezdüléseit figyeli. A befelé élés törvényei, a hit ereje és a természet panteisztikus szemlélete vezérli létezését és vezeti ecsetvonásait az alkotásban.”

Orci József képzőművészként régóta ismert, hiszen már a főiskolán is a legnagyobb tehetségek között jegyezték. A versírás azonban a széleskörű nyilvánosság számára sokáig rejtve maradt. Megismerhetőségének menete a nyilvános forrásokra alapozottan a következőképpen vázolható:

- A Dokk.hu online irodalmi kikötő oldal hat 2004-ben született költeményét őrizte meg: Humus homini; Szentestre; Köd és köd; Jegyzet Anna Kareninához; Zizegés; Földig hajolni.

- A szombathelyi Életünk művészeti, irodalmi folyóirat 2009-ben 3 versét közölte: Ördögfohász; Elő ítélet; Nagykörös, vadászház.

- 2012. decemberében - az előző év tíz hónapjának terméséből, Bárdos Gábor szerkesztő közreműködésével - 295 verset magába foglaló, kereskedelmi forgalomba nem hozható kéziratos kötetet készített, mely ma is elérhető az interneten.

- Ezt a folyamatot viszi tovább, erősíti meg az egyedi megoldásokkal készült „Egy égbebamuló” című kötete, mely a 2007-2018 között készült versek kéziratának és társított rajzainak válogatása. Magáról az alkotói koncepcióról egy 2014-ben készült interjúban olvashattunk Kancsár Krisztián tollából:

Egy alkotó, aki az írott és a vizuális műfajban is otthon érzi magát. Ugyanakkor elmondása szerint, egy verstől, egy szövegtől többet, konkrétabb dolgot vár el az olvasó a mondanivalóját illetően, egy képbe pedig már a néző sokkal inkább beleszól a saját fantáziájával is, hiszen annyi megfoghatatlan érzés örvénylik fel benne a vizuális élmény hatására. A festés mindig egy játék, egy kísérletezés az anyagokkal, egyfajta kézművesség, amíg a verselés a belső világunk kötetlenebb szárnyalása, egy mély merítés a belső gondolatok végtelenjéből. Ugyanakkor a két műfaj sokszor összefonódva, párhuzamosan is létezik, hiszen miközben a cikkhez mellékelt vers kiválasztásra kerül, láthatóvá válik alatta a rajz is, amelyet az írott szöveg alatti üres hely szinte megkívánt. Ahogy maga a művész fogalmazott, ezek a versek mellé kanyarított rajzok, a színpadi felelősség kényszere nélkül, csak úgy kéz alól kijönnek és így sokszor nagyobb felszabadultság jellemzi őket, mint az úgynevezett „hivatalos” alkotásokat.

A gyakorlatban az alkotások a napközbeni impulzusok hatására, az előkészített kis papírlapokra készültek, jellemzően akár több is. A kötethez vezető útnak emlékezetes állomása volt a 2008. évi egyéni kiállítása Dobogókőn, a Manréza Hotel és Konferenciaközpontban, melynek megnyitóján szép számmal vettek részt dabasiak is. Ott a tárlat látogatói számára minden festményéhez mellékelt egy-egy költeményt, ezzel is maradandóbbá téve az élményt, a művészi hatást. Erre a részletre külön is ügyelt, a megnyitó előtt fél órával minden képet személyesen ellenőrzött és néhány esetben a tapasztalt hiányosságot villámgyorsan pótolta.

2013-ban a budapesti FUGA Építészeti Központban tartott nagyszerű előadóestet, a Trafik Kör „Szinte semmi...” című tárlatának program sorozatában, ahol blokkokba tematizált verseit olvasta fel, bemutatva alkotói sokszínűségét, az őt foglalkoztató témákat, gondolatokat a jobbjára dabasi közönségnek.

Sokáig nem gondolta fontosnak versei nyomdai köteté formálását, nem tulajdonított annak különösebb jelentőséget. „A vers olyan, mint a falevél: ősszel lehullanak, de tavasszal újra hajtanak.” – mondta egy magánbeszélgetésben. A helyi közbeszéd ma is számon tartja, hogy

nem könnyen, de végül kitartó rábeszélés eredményeként mégis engedett baráti köre ösztönzésének, ennek hiányában a kötet nem jött volna létre.

A filozófikus hangvételű kötet az „Egy égbebámuló” címet kapta és a dabasi Grafilux Kft. kiadásában jelent meg 2018-ban. A nyomdai előkészítés dr. Kemény Zoltán és Kerekes István munkája. Támogatók: Polgármesteri Hivatal, Dabas; Dabasért Közalapítvány; Méhész János; Trafik Kör Kortárs Művészeti Egyesület, Dabas; Ligetvári István; Zsikla Zoltán; Orci család; Bese József; Grafilux Kft., Dabas.

A könyvbemutatóra szeptember 22-én, a Dabasi Napok keretében került sor. Terjedelme a függelékkel együtt 335 oldal, a tartalmat illetően pedig az alábbi útmutatást kapja az olvasó:

*„ez nem egy megszerkesztett kötet.
hordalék vagy csemegék svédasztala.
még inkább egy termés-bemutató.
ez van volt ennyi-ez maradt.
ez vagyok - - nem ez vagyok.
ez az Isten - - nem ez az Isten.
(a kettő együtt már jobban mutat.)”*

A kötet – a függelék 6 alkotásával együtt – 331 verset tartalmaz. „Fő szabályként” minden oldal egy kéziratos versből és egy képillusztrációból áll, de vannak úgymond formabontó, szabályt erősítő kivételek is (egy oldalon két vers, ill. az oldalt betöltő vers illusztráció nélkül stb.). Jellemzően a költemények és a rajzok dátumozottak, így kontrollálható, hogy általában szinkronban készültek, de előfordulnak későbbi – vélhetően a kötet előkészítés, szerkesztés során történt - párosítások is. A költeményeket gyakran mottó inspirálja, melyek kiválasztása meglehetősen széles skálán mozog. A leggyakoribb forrás a Biblia, de (a teljesség igénye nélkül) szép számmal sorjáznak Ady Endre, Arany János, Berzsenyi Dániel, Csóri Sándor, Czigány György, Hajnal Anna, József Attila, Kányádi Sándor, Kiss József, Kondor Béla, Kosztolányi Dezső, Nadányi Zoltán, Nagy Gáspár, Orbán Ottó, Petőfi Sándor, Pilinszky János, Sértő Kálmán, Simai Mihály, Tózsér Árpád, Vas István, Vörösmarty Mihály, Weöres Sándor és Németh Zoltán szlovákiai magyar költő gondolatai is. (Helytörténeti vonatkozásban említést érdemel, hogy „Az öröklét hajnala” című versében felidézi Vay Sándor/Sarolta alakját.)

Külön kiemelését kíván „szellemem társ-lelke”, azaz Kapui Ágota (1955-2018) költőnő, akinek költeményei 2016-2017-ben tucatnyi alkotás ösztönzői. Az ő 2018. június 19-i halálát követően a már lezárt kötet-kézirat függelékkel, a „Sírvirágok Ágotának” versciklussal bővült. Az alkotói gesztus a kötet szerkesztésére, hangulatára, befejezésére előnyösen hatott. A 6 vers egyikében (Megtáncoltatott szavai táncoltatták) a szerző érzékelteti és időtállóan fogalmazza meg a visszafordíthatatlan változást: „egy volt közöttünk, egy múlandó / de már örökös maradandó”.

Orci József egy 2013. évi interjúban megfogalmazta költeményei ismérveit, amely öt évvel későbbi kötetének alkotásaira is érvényesek:

„Az összes verset az jellemzi, hogy valahogyan az embert a lét, az élet, az életen túli vagy az arról való ilyen-olyan elképzelések, mesék, ugyanakkor az életnek azok a terhei, amik e felé terelgetik vagy kényszerítik az embert, szóval ezek foglalkoztatnak. Na, most abból aztán olyan versek születnek, ami már egy kicsit mesterséges dolog, hogy tegyük ezt a filozófiás blokkba,

tegyük ezt a vallásos blokkba, mert ezek úgy átjárják egymást, de a lényege ez a kör. Szóval én nem tudok táncdalszöveget írni, gyerekverset se nagyon, azt hiszem, hanem ilyeneket.”

Összességében Orci Tanár Úr könyve egyedi ismervei alapján joggal nevezhető kuriózum kötetnek. A tartalom és a forma egyaránt művészi színvonalú. Hiteles keresztmetszettel szolgál az alkotó személyiségéről és költészetének adott időszakáról. Sajátosságaival gyarapítja az egyetemes magyar kultúrát és értelemszerűen értéktárunk kulturális örökség kategóriáját is.

Bibliográfia

Egy égbebámuló: Orci József versei, rajzai. Grafilux Kft., Dabas, 2018. 318 + 17 p.

L. M.: A tatárszentgyörgyi Orci József. Pest Megyei Hírlap, 1975-01-26 / 22. szám, p. 8.

Losonci Miklós: Jelen és múlt vonzásában. Pest Megyei Hírlap, 1984-06-20 / 143. szám, p. 4.

Losonci Miklós: A Nagy István Csoport két évtizede. In: Lóska Lajos (szerk.): Művészettörténeti tanulmányok Pest megyéből. Studia Comitatusia 20. Szentendre, 1990. pp. 291 – 317.

Tapodi Katalin - Kerekes László (szerk.): Huszonöt éves a Dél-Pest megyei Nagy István Képző- és Iparművészeti Csoport. Emlékkönyv. Dabas, 1994. 88 p.

Orci József: Rügyeznek a fák - a környékbéli műkedvelők indulása. Dabasi Újság, 2005. április. p. 5.

Dabasi Újság: A Kossuth Művelődési Központ 2005. október – november havi programjai – Orci József kiállításának megnyitója. 2005/9. október. p. 14.

Dabasi Újság: Orci József bemutatkozása Debrecenben. 2005/10. november. p. 6.

ries: Kiválasztottak - Orci Józsefnek szemérmes barátsággal (vers). Dabasi Újság, 2005/10. november. p. 6.

Orci József: Egy szelíd küzdő emlékezete. Dabasi Újság, 2006/2. február. p. 19.

Szerk.: A tehetség felelőssége. Dabasi Újság, 2006/10. november. p. 3.

Kapui Ágota: A Magyar Kultúra Napja. Dabasi Újság, 2007/1. február. p. 2. Fotó: Karlik Dóra.

Orci József: Gyurman Tibor (1946-2006) emlékező kiállítása. Dabasi Újság, 2007/1. február. p. 3.

Orci József: Kései búcsúzó (vers). Dabasi Újság, 2007/1. február. p. 3.

Orci József: Ördögfohász; Elő ítélet; Nagykörös, vadászház (versek). Életünk, 2009/10. sz. pp. 58-59.

Tapodi Katalin: Az angyal mögött / Orci József képei. Dabasi Újság, 2012/2. p. 3.

Orci József: Szó, Szó, Szó 2011. Válogatás 10 hónap verseiből. Kézirat. Szerk.: Bárdos Gábor. Dabas, 2012. december. 299 p. <https://www.calameo.com/read/004004655e3109f8f3f29>

Dabasi Újság: Orczy József a Fugában. 2013/5. május. p. 4.

Tóth Ronny: Orczy József a Fugában. Dabasi Újság Plusz. 2013. május 3.

Kancsár Krisztián: Orci József 70 éves... Dabasi Újság, 2014/4. április. p. 21.

Dabasi Újság: Gyóni Napok – 2014. Orci József 70 éves jubileumi kiállítása. 2014/11. november. p. 4.

Kapui Ágota: Egy építész járjon nyitott szemmel. Dabasi Újság, 2016/2. február. pp. 16-17. Orci József grafikájával.

Trafik Kör: A VERS – SZÓBAN – SORBAN – HANGBAN. Kapui Ágota és Orci József költői estje. (A program hirdetése és meghívója.) Dabasi Újság, 2016/4. április. p. 22.

Szerk. [Kapui Ágota]: Megnyílt a Remeteistálló II. Dabasi Újság, 2016/7. július. p. 4.

Dabasi Újság: Elhunyt Csoóri Sándor (1930-2016). 2016/10. p. 21. (Orci József emlékvésével.)

Orci József: Köszönet a tűzoltóknak (vers). Dabasi Újság, 2018/4. április. p. 21.

Orci: Gondolatszilánkok – Nem dolguk ügyelni (vers). Dabasi Újság, 2020/10. október. p. 6.

Orci: Gondolatszilánkok – Ezvilág ingó színpadán. (vers és illusztráció). Dabasi Újság, 2020/11. november. p. 3

Orci: Gondolatszilánkok – Apró vers karácsonyra (vers). Dabasi Újság, 2020/12. december. p. 7.

Orci: Gondolatszilánkok – „Valld meg hitedet” (vers és illusztráció). Dabasi Újság, 2021/2. március. p. 7.

Orci: Gondolatszilánkok – A Golgota – öt haiku (vers). Dabasi Újság, 2021/3. április. p. 6.

Orci: Gondolatszilánkok - Ami kezekben csillogó (vers és illusztráció). Dabasi Újság, 2021/4. május. p. 5.

[Orci József]: Orci-sorok – Volna okom vonítani (vers). Dabasi Újság, 2021/5. június. p. 18

[Orci József]: Orci-sorok – Valóban – Volt gumicsizmácskája (vers). Dabasi Újság, 2021/6. július-augusztus. p. 15.

[Orci József]: Orci-sorok – Változatok József Attilára (vers). Dabasi Újság, 2021/7. szeptember. p. 18.

[Orci József]: Orci-sorok – Sokan kellene még (vers). Dabasi Újság, 2021/8. október. p. 7.

[Orci József]: Orci-sorok – Mécs nagyapáknak, nagyanyáknak (vers). Dabasi Újság, 2021/9. november. p. 7.

[Orci József]: Orci-sorok – Karácsony, karácsony, szegényke... (vers). Dabasi Újság, 2021/10. december. p. 3.

Dabasi Újság: Köszöntjük 80. születésnapja alkalmából Orci Józsefet! 2024/4. május. p. 7.

KMK: „Ködben vagyok, a köd örök szerep...” Dabasi Újság, 2024/9. november. p. 24.

Ligetvári István: Orci Józsi. Dabasi Újság, 2025/1. január-február. p. 10.

Bábel Márta: Orci Józsefre emlékezem. Dabasi Újság, 2025/1. január-február. p. 10.

Dabasi Újság: Versek Húsvéthoz Orci József illusztrációival. 2025/3. április. p. 21.

Orci József: Modelleimhez (vers). Dabasi Újság, 2025/9. november, p. 2.

Orci József kiállítása a FUGA-ban: <https://www.youtube.com/watch?v=MH1TfbSwFoc>

Orci József – Betlehem: <https://www.youtube.com/watch?v=7Z2eRB2AYiM>

Orci József emlékest a Kossuth Ház Galériában:
<https://www.youtube.com/watch?v=75vyGaFhPBU>

"IN MEMORIAM" Orci József: <https://www.youtube.com/watch?v=2RAXgdllQa8>

Összeállította: Valentyik Ferenc